

Θυμαστών είναι τὸ ἰδιόρρυθμον τῶν συλλογῶν τῆς, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξ ἀνλογίας κηρύσσεται εἰς εὐρεσιν γνωρισμάτων πρὸς μονιμοποίησιν τῶν διαφόρων ἐνοιῶν. Ἄφου π. χ. ὁ δάσκαλος εἶχέ ποτε δακνῆται ἐν ὅλον μάθημα διὰ τὴν τὴν κάμη καταληπτὸν τί σημαίνει «μόνη», ἐφάνη ἐπὶ τέλους ἐνόησεν τὸ πρᾶγμα, ἀφου τὸ ἀνέλυσε νεορῶς εἰς τὸ «μία ὄνη.» καὶ τὴν δοκιμάσων ἀν πραγματικῶς ἐνόησεν ὅπως τῆ ἐπρόσταξιν νὰ μεταβῆ εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ μόνη· τοῦτο καὶ ἐπραξε. Ἀλλὰ παρευθὺς ἐζήτησε νὰ πορευθῆ μετὰ τινος μικροῦ κορασίου, καὶ τοῦτο ἐξέφρασε διὰ τῆς λέξεως:—«Δάφνη πηγάινει δύο-ορη.» Ἄλλοτε πάλιν εἶχε μάθει παρὰ τινος τὴν λέξιν «ἄγχιμος», τῆς ὁποίας ἐζήτησε τὴν σημασίαν· καὶ εἶπον ὅτι τοῦτο σημαίνει τὸ νὰ μὴ ἔχη τις γυναῖκα, ὡς παραδείγμα δὲ τῆ ἐφερον παλαιὴν γυναῖκα φίλον τῆς, ὅστις ἐσυνεβίβζε παρὰ πολὺ νὰ κεννίξῃ. Ὅταν λοιπὸν κατόπιν προσεκληθῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν λέξιν «ἄγχιμος», ἔγραψεν—«Ἄγχιμος, ὄχι ἔχει γυναῖκα καὶ κεννίξει.»

Τὰ παραδείγματα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἀόφνη ἐσυλλογίζετο καὶ ἐν γένει ἐμάνθανε καθ' ἕνα τρόπον καὶ τὰ κωφάλα παιδία· ὡς ἐκεῖνα μεταχειρίζεται καὶ αὕτη τὰ ῥήματα ἀπροσώπων, αἱ δὲ φράσεις τῆς παρουσιάζουσι μεγάλαν μονοτονίαν. Εἰς ταύτην ὅμως αἱ σωματικαὶ ὀρέξεις δὲν ὑπερίσχυαν ὡς παρὰ τοῖς κωφάλοις, ἐπειδὴ ἔλειπον ὁ διὰ τῶν αἰσθήσεων ῥητισμός. Διὰ τοῦτο τὸ παιδίον ἐζήτησε νὰ φάγῃ τὸ πολὺ σπικνιώτερον, ἢ τὰ λοιπὰ συνομηλικὰ του, καὶ οὕτως ἐνεκα τῆς ἐλλιπούσεως γνώσεως δὲν διέφερε τὸ εὐάριστον τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἐστερεῖτο ἀπομένως τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως, τὴν ὁποίαν ἄλλα παιδία δοκιμάζουσιν ἐνῶ τρώγουσιν ἢ πίνουσιν. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐφέρετο μάλλον πρὸς τὸν πνευματικὸν κόσμον καὶ τὰς ἐκ τούτου ἀπολαύσεις, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ αὐτὸ δυστύχημα τὸ ὁποῖον διεκώλυε τὴν πνευματικὴν τῆς ἀνάπτυξιν ἀφ' ἐνός, τῆ ἐπέβαλεν ἀφ' ἑτέρου μεγαλύτεραν πρὸς αὐτὴν κρίσιν καὶ ἐπιθυμίαν.

Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι, κατὰλλήλως παιδευομένη, μία μόνη αἰσθησις δύναται νὰ προσαγάγῃ ποικίλην εἰς τὸ πνεῦμα τροφήν, ἐκτὸς δὲ τούτου μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ φαιδρότης καὶ ἡ ἐσωτερικὴ εὐχρηστία δὲν ἐξαρτῶνται τόσον, ὅσον κοινῶς νομίζεται, ἀπὸ τῶν ἐγκοσμίων ἀγαθῶν, ἀλλὰ μάλλον ἀπὸ τῆν διάθεσιν τὴν ψυχικὴν.

Ἐν Ἑρακλῆϊ φ.

I. K. Σφ.

Κατὰ τὸν κ. Γκιύλορ ἐν αἱ γλώσσαι ἐξκολληθῶσι διακιδόμεναι κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ σήμερον ἀναλογίαν, μετὰ τὸν αἰῶνα ἢ μὲν ἀγγλικὴ θὰ λαλήται ὑπὸ 76 ἑκατομμυρίων ψυχῶν, ἢ Γερμανικὴ ὑπὸ 124 καὶ ἢ Γαλλικὴ ὑπὸ 72.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΧΑΛΚΙΔΑ

Ἐν Ἀθήναις, 10|22 Αὐγούστου 1877.

Εἶχον ἀκούσει ὅτι ἐν Χαλκίδι Μουσουλιάνοι καὶ Ἰουδαῖοι συζῶσιν ἐν πληρεστάτῃ ἰσότητι καὶ γενναίᾳ φιλίᾳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Α. Μ. τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως Γεωργίου τοῦ πρώτου. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ παρκτηρήσω ἰδίους ὄμματι τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνεχώρησα μίαν πρωίαν ἐκ Θηβῶν, ἐπιβάς τῆς ταχυδρομικῆς ἀμαξίας. Κατ' ἀρχὰς ἡ ὁδὸς ἡμῶν, διατέμνουσα τὴν κοιλάδα, οὐδὲν εἶχε τὸ λίαν ἀξιοσημείωτον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀνεβρίχθημεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἐνθα φαίνονται ἔτι τὰ ἐρείπια ἐνός «ταμπορίου», ὅπερ, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐπλαρχηγός τις ὑπερήσπισεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατὰ τῶν ἐν τῇ κοιλάδι Τούρκων. Ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι δὲν παρείχον μεγάλην προσοχὴν εἰς τὰς ἠρωϊκὰς διηγήσεις τῶν συνοδοιπόρων μου, διότι κατεβίβρωσκον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸ ἐνώπιόν μου ἀνελασόμενον πανόραμα, —τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Εὐβοίας σίβωντα ἐκ μαρμαροῦ, τὸν Εὐριπον ἀποτελοῦντα οἰοῖται ὑδατίνην ἄλυσιν, τὴν χιονοσκεπῆ κορυφὴν τῶν Δελφῶν καὶ πέρα τὸν κόλπον τοῦ Βώλου καὶ τὸ Πήλιον κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν καὶ χωρίων. Κατ' εὐθεῖαν ἐνώπιον ἡμῶν ὑψοῦτο ἡ Χαλκίς, περιποιοῦσα τιμὴν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς, οἵτινες καὶ αὐτόθι, ὡς ἐν πάσῃ γῆ, ἦν κατέκτησαν, κατέλιπον ἀνεξίτηλα τῆς διαβάσεώς των ἴχνη. Ἡ πόλις ἔχει ἐν πολλοῖς τουρκικὸν καὶ ἐν πολλοῖς ἑλληνικὸν τύπον, ἀλλ' εἶναι κατ' οὐσίαν ἐνετικὴ. Τὰ ἐκ φαιου λίθου τείχη, ἅτινα περικυκλοῦσιν αὐτήν, προκύπτοντα ἐκ τῆς θιλάσσης, μαρτυροῦσιν ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι καὶ ἡ Χαλκίς ἦτον κτήμα τῆς νύμφης τῆς Ἀδριατικῆς. Ἐπὶ τῶν προμαχῶνων ὑψοῦτο ἄλλοτε ἡ ἡμισέληνος καὶ νῦν ὁ ἑλληνικὸς σταυρός, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ἔμβλημα τῆς πόλεως εἶναι ὁ πτερωτὸς λέων τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Τὸ θέαμα εἶναι γραφικώτατον. Τὰ παχέα ἐνετικὰ τείχη καὶ οἱ ἰσχυροὶ πύργοι, οἱ ὑψηλοὶ μιναρέδες, ἐξ ὧν εἰς καὶ μόνος χρησιμεύει ἔτι πρὸς προσευχὴν, καὶ αἱ νεώτεραι ἑλληνικαὶ οἰκίαι διηγοῦνται ἀφώνως τὴν ἱστορίαν τῆς Χαλκίδος. Ὡς ἐν ὄνειρῳ διέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αἱ διάφοροι περιπέτεια πόλεως, ἧτις ἀπὸ ἀθηναϊκῆς ἀποικίας, ἀπὸ πρωτεύσεως τοῦ βασιλεῖος τοῦ Νεγροπόντε, ἀπὸ ἑδρας τοῦ Καπιτάν-πασσᾶ, κατέστη νῦν παράρτημα τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Διελθὼν τὴν αἰρετὴν γέφυραν, ἧτις ἀνηγέρθη πρὸ τινων δεκαετηρίδων, οὐχὶ ὅπως κωλύη τὴν εἴσοδον ἐχθρῶν, ἀλλ' ὅπως ἐπιτρέπῃ τὴν δίοδον πλοίων, εὐρέθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Χαλκίδος. Καὶ αὐτόθι μὲ περιέμενον ἡ φιλοξενία, ἦν εὐρίσκει ὁ περιηγητὴς ἐν πάσῃ ἑλληνικῇ πόλει πλήν

τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ κατέστησε τὴν ἕκαστον τοιοῦτων ἀρετῶν ἀδύνατον. Ἡ θέα τῶν ὁδῶν εἶναι λίαν ἀξιοπεριεργος. Ἡρειπωμένα τουρκικὰ «παλάτια» καὶ κομψαὶ ἑλληνικαὶ οἰκίαι ἴστανται ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐν πάσῃ δὲ πλατεῖα ὑπάρχουσι τζαμίαι χρησιμεύοντα ὡς στρατώνες, ἢ ὡς ἄλλα δημόσια κτίρια. Αἰθιοιοὶ τουρκοὶ μύδροι κοσμοῦσι τὰ πρόθυρα ἑλληνικῶν ἐπαύλεων· ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐνετικῶν φρουρίων καὶ φυλακῶν ὑψοῦνται νεοελληνικαὶ οἰκοδομαί. Ἦτον ἡμέρα ἐφορτάσιμος καὶ πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι ἦσαν συνηγμένοι εἰς τὴν ἀγορᾶν, ἔνθα πωλοῦνται εὐθηνὰ εὐρωπαϊκὰ ἐμπορεύματα. Οἱ πλείστοι τῶν ἐμπόρων ἦσαν Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἐν Χαλκίδι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι πλούσιοι ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ πενέστατοι, τοῦτο δὲ, διότι ἡ ἱκανότης των εὐρίσκει λίαν περιορισμένον στάδιον. Ἀνήκουσιν εἰς οἶαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης φυλῆν, εἶναι δηλονότι ἀπόγονοι Ἰσπανῶν Ἰουδαίων, ζητησάντων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 13' ἑκατονταετηρίδος· ἐν Τουρκίᾳ προστασίαν κατὰ τῆς μισαλλοθηρητικῆς τῶν χριστιανῶν. Εἰς ῥακένδυτος ὀπωροπώλης, μεθ' οὗ συνωμίουν, ἀκούσας ὅτι ἤμην Ἀγγλος, «δύο ἐκ τῶν πρώτων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας, εἶπεν, ὁ Ῥότσιλδ καὶ ὁ Δισραέλης, εἶναι Ἰσραηλιταί». Εἰς καὶ μόνος Ἰουδαῖος διετύπωσε παράπανόν τι κατὰ τῶν συμπολιτῶν του. Ἦτον οἰνοπώλης τις, ἀπαίσιος τὴν θέαν, ὅστις ἐπειράθη νὰ μὲ πείσῃ ὅτι οἱ ἐφεδροὶ διήρπασαν τὸ ἐργαστήριόν του· ἀλλ' ὅτε ἐπίεσα αὐτὸν δι' ἐρωτήσεων, ὠμολόγησεν ἐπὶ τέλους ὅτι εἰς καὶ μόνος στρατιώτης ἔπειν οἶνον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του καὶ ἀνεχώρησε μὴ πληρώσας. Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τῆς Χαλκίδος ἀνέρχεται εἰς 11,135 ψυχάς. Ἐξ αὐτῶν Ἰουδαῖοι εἶναι μόνον 214, διηρημένοι εἰς 41 οἰκογενεῖς. Ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀπόρων παιδῶν ἐξ 63 μνηστῶν 17 εἶναι Ἑβραϊοπαιδεῖς. Οὐδαμοῦ διέκρινα ἴχνος τι διωγμοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὑπομιμνήσκον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πατριάρχου. Ἡ συναγωγὴ, ἣν ἐπεσκεψθῆν, διατελεῖ ὅλως ἀνενόητος· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, καίπερ πιεζόμενοι ὑπὸ πενίας, ἀνομολογοῦσιν ἀσμένως τὰς φιλοδικαίαις προθέσεις τῆς κυβερνήσεως, ὅφ' ἦν ζῶσιν.

Ἐν τῇ ἀγορᾷ συνήντησα καὶ τινες τῶν πρωτευόντων μουσουλμάνων, τὸν Χαλίλ-Ἐρφένδην, ἓνα τῶν πλουσιωτάτων Χαλκιδέων, ἐνοικιαστὴν τῶν φώρων, ἄνδρα κινεῦντα φθόνον μᾶλλον, ἢ ἀποτροπισμὸν, τὸν Τοῦρκιον πρόξενον, νεανίαν τινὰ σπουδάζοντα τὴν διπλωματίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλους πολλούς. Πάντες, πλὴν τοῦ νεαροῦ φοιτητοῦ, ἐξέφρασαν ἐκ συμφώνου εὐκρέσειαν ἐπὶ τῇ πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ αὐτῶν καταστάσει. Ὁ φοιτητὴς ἀφ' ἐτέρου, μὲ ἐδήγησεν εἰς τὸ τζαμίον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μουσουλμάνων ἐν Χαλκίδι ἐλαττοῦται ὁσημέρῃ. Οἱ

νέοι ἀπέρχονται εἰς Κωνσταντινούπολιν ζητοῦντες τύχην· τὰ δὲ κοράσια μένουσιν ἀνύπανδρα, διότι οὐδεὶς τολμᾷ νὰ νυμφευθῇ πλείονας γυναῖκας. Πρὸς τὸ παρὸν ὑπάρχουσιν ἐν Χαλκίδι μόνον 68 μουσουλμάνοι· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ σχετικοῦ αὐτῶν πλοῦτου ἡ θέσις των εἶναι ἐπίζηλος. Ἀγγλος τις, διατρίβων ἐν τῇ πόλει, μοι εἶπεν· «Εἶναι οἱ εὐτυχέστεροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου». Ἐνδιαφέρονται ζωηρῶς εἰς τὰ δημοτικὰ πράγματα· οἱ δ' Ἕλληνες σκοπεύουσι, κατὰ τὰς προτεχεῖς ἐκλογάς, νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα ἐξ αὐτῶν δημοτικῶν σύμβουλων. Ἡ μουσικὴ πικιανίζει πάντοτε καὶ τουρκοὺς ὕμνους πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν μουσουλμάνων· ἐν γένει δὲ δαφιλεύεται αὐτοῖς πᾶσα ἐνδειξις τιμῆς. Ὁ ἱματισμὸς καὶ οἱ τρόποι των εἶναι τουρκοὶ· συνδιαλέγονται δὲ πρὸς ἀλλήλους τουρκιστῶν, δὲν ζῶσιν ὅμως ἐν κωχωρισμένῃ συνοικίᾳ. Μετὰ μεσημβρίαν ἐπεσκεψθῆν Ὁθωμανίδα τινὰ, ὀνόματι Δουδοῦν. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι ἀξία ἐνδιαφέροντος. Θυγάτηρ χειρουργοῦ, ἐξασκεῖ τὴν ἐπιστήμην τοῦ πατρὸς τῆς μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ τῆς πόλεως εἶναι ἠναγκασμένοι ν' ἀρκῶνται εἰς τὰ περισσεύματα τῆς πελατείας τῆς· καίτοι ὅμως, εἰρήσθω τοῦτο πρὸς τιμὴν των, καίτοι ἡ ἄνευ διπλώματος ἐξάσκησης τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἀπηγορευμένη, εἰς οὐδὲν προσέθησαν μέτρον, ὅπως ἐμποδίσωσιν αὐτήν. Οἱ πελάται τῆς εἶναι μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ (ἐν οἷς καὶ εἰς Ἀγγλος)· τοὺς δυστροποῦντας δὲ περὶ τὴν ἀπότισιν τῆς πληρωμῆς ἐγκαλεῖ ἡ Δουδοῦ εἰς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια δι' Ἑλλήνων δικηγόρων. Εὗρον τὴν Κυρίαν Δουδοῦν καθημένην ἐγγὺς τοῦ συζύγου τῆς, ὅστις εἶναι ἐπίσης χειρουργός, καὶ φέρουσαν τὸ γιασμαζιον. Μετ' ἐδέχθη μετὰ πολλῆς εὐπροσηγορίας καὶ μοι ὠμίλησε περὶ τῶν θυγατέρων τῆς, ὧν ἡ ἀποκατάστασις εἶναι λίαν δύσκολος. Ἀπαντῶσα εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου, ὠμολόγησεν ὅτι δὲν δύναται νὰ κατισχύσῃ τῶν θρησκευτικῶν τῆς προλήψεων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ αὐταῖς νὰ συζευχθῶσι μετὰ χριστιανῶν.

Ἡ εἰρηνικὴ συμβίωσις τῶν μουσουλμάνων τῆς Χαλκίδος μετὰ τῶν συμπολιτῶν των εἶναι σήμερον δυσχερεστέρα ἢ ἄλλοτε, διότι ἡ πόλις βρῆθει νεοσυλλέκτων περισυναχθέντων πρὸς καταστροφὴν τῶν Ὁθωμανῶν καὶ ἀπὸ πρώτας ἀχρηνικτὸς ἀντηχοῦσι στρατιωτικὰ προστάγματα. Καὶ αὐτῶν τῶν ἐφορῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμμετέχωσιν οἱ μουσουλμάνοι, ἐφ' ὅσον πανηγυρίζονται ὡς ἐπ' ἐσχάτων. Τὴν νύκτα τῆς ἐν Χαλκίδι διατριβῆς μου ἡ ἀγορὰ ἐπληρώθη χορευτῶν χορευόντων τὴν πυρρίχην. Αἱ κινήσεις αὐτῶν μετεῖχον θεατρικῆς χάριτος. Ὡς μουσικοὶ ἐχρησίμευσον ἡμίγυμοι Ἀθίγγανοι κρούοντες κακόφωνα ὄργανα· ἐγγὺς δὲ 75 μέλη τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῶν Θεῶν ἐψάλλον πολεμικὰ ἄσματα.

Η σιγή αὐτῆ ἢ ἡρέθισε βεβαίως τὰ μέγιστα
καὶ νεύρα τῶν εὐσεβῶν μουσουλμάνων.

Τὴν ἐπαύριον, περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ
ἀποσημείαν, ἐπέβη σιτοφόρου πλοιαρίου, κατέ-
βλεψα τὸν Εὐριπὸν μετὰ τοῦ βεύματος, διηλ-
θον πρὸ τῆς Αὐλίδος εὐτυχέστερος τοῦ Ἀγαμέ-
μνονος καὶ μετὰ εἰκοσιοκτάωρον δημηκὸν πλοῦν
ἔγχευσε εἰς τὸν Ήπειρον. Ἐκ τοῦ ταξεί-
ου μου οὐδὲν ἐδιδάχθη κινδόν, διότι, καὶ πρὶν
εἶτι καταλίπω τὰς Ἀθήνας, ἐγίνωσκον ὅτι οἱ
ἄλλοι εἶναι ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι καὶ ὅτι
Ἕλληνας εἶναι λαὸς προηγμένους καὶ φιλελεύ-
θερους, πολλὰ μὲν παθὼν παρὰ τῶν Τούρκων, ἀ-
πληλαγμένος ὅμως τοῦ ἀντιτουρκικοῦ φανατι-
σμοῦ, ὅφ' οὗ κατέχονται οἱ μηδεμίαν ἢ ἐλαχί-
στην ἔχοντες γνῶσιν τῆς Ἀνατολῆς.¹

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι, αἱ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐνε-
ργουμέναι ἐν Ὀλυμπίᾳ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Γερμανι-
κῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιαίτην προστασίαν
τοῦ φιλομοῦσου τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκείνης διαδόχου,
ἀπέκλυψαν ἀριστουργήματα γλυπτικῆς, βάσεις με-
γαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, παρεχούσας νόξιν τῶν κα-
θόνων τῆς ἀρχαιοτέρης Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς,
καὶ ἐπιγραφὰς παντοίας, ἀποτελούσας πολὺ τιμα εὐρή-
ματα διὰ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἄλλ'
ἔτι σπουδαίως πρὸ πάντων ἐνδιαφέρει τὰς ἱστορικὰς
ἐπιστήμας εἶναι τὸ φῶς, ὅπερ αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Ὀ-
λυμπίων ἐπιγέρουσιν ἐπὶ τὸ πανελλήνιον ἐκείτω ἴδρυμα.
Ἐξ αὐτοῦ οἱ Ἕλληνας, καὶ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων, κα-
τέστησαν τὸν σύνδεσμον καὶ ἐξωγοῦσιν τὴν ἰδέαν τῆς
ἐθνικῆς αὐτῶν ἐνότητος κατὰ τρόπον ὅλων πρωτότυ-
πον, οὗ παράδειγμα δεύτερον οὐδ' αὖτις τῆς παρῆ-
γει ἢ ἱστορίας διὰ τοῦ εὐγενοῦς μέσου τῆς ἀμιλλῆς
καὶ τῶν κοινῶν ἀγώνων, ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τοῖς γράμματι-
σιν ἰδίως, οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐξεδήλουν τὴν συνείδη-
σιν τῆς ἐνότητος αὐτῶν ὡς Ἕθνος ἀπέναντι παντός
ἀλλοφύλου στοιχείου, καθ' ὃν χρόνον τὴν πολιτικὴν
αὐτῶν ἐνότητα οὐδὲ μέχρις ὁμοσπονδίας γενικῆς συνή-
νεσαν νὰ προαγάγῃσιν.

Ἐπόμενον ἦτο τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐκείνας μελέτας
νὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ πόθος πρὸς ἀκριβεστέραν ἐξερεύνη-
σιν τοῦ μοιραίου τέρατος, ὅπερ τὰ Ὀλύμπια εὗρον,
ὡς πᾶν ἀνθρώπινον. Ἡ ἔρευνα αὕτη ἐνδείκνυται τοῖς
σοφοῦς τῶν Ὀλυμπίων ἀρχαιολόγοις τόσῃ μάλλον, καθ'
ὅσον αὕτη θέλει συντελέσει εἰς καθοδήγησιν αὐτῶν
περὶ τοῦ συστήματος καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οφείλου-
σιν ἀκολουθήσασιν τὰς ἐργασίας αὐτῶν. Πῶς καὶ πότε
κατεστράφησαν τὰ Ὀλύμπια; Ἐνοσιρᾶ μελετῶν, δημο-
σιονομίσων διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Αὐγούστου, καὶ Ἀδολ-
φος Βέτιτσερ, Boettcher, ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος.
Κατ' αὐτὸν, ἡ καταστροφὴ τῶν Ὀλυμπίων δὲν ἐπῆλθε
κυρίως ἐξ ἀνθρωπίνων χειρῶν, οὐδ' εἶναι ἀποτέλεσμα
πλημμύρας τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀλφειοῦ, ἢ καταχύσεως
διὰ τῶν συμπαρασυρομένων παρ' ἐκείνου ὑλῶν, καίτοι
βεβαιωμένον εἶνε ὅτι αἱ πλημμύραι ἐπέρχονται, ὁσά-
κις, κατὰ χρονικάς περιόδους, ἢ καταθῶσθα ἢ συνδέουσα
τὰ ὕδατα τῆς λίμνης τοῦ Φεγεοῦ μετὰ τοῦ Ἀλφειοῦ,
διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν στοιχείων καθαρῆς ὁμογενῆς, δίδει
διόδον εἰς τὰ ὕδατα ἐκείνα.

Τῆς ὅλης τοῦ Βέτιτσερ πραγματείας δυσαναλόγως
πρὸς τὸν ἄνωρον τῆς Ἑστίας οὕσης ἐκτενεοῦς, παρατι-

θίμεθα ἐνταῦθα ἀπόσπασμα μόνον, ἀφορῶν εἰς τὸν χρό-
νον καὶ τρόπον τῆς τῶν Ὀλυμπίων καταστροφῆς.

Σ. Σ.

Ἠρέμα, βῆμα πρὸς βῆμα, ἡ νέα θεότης κα-
τέκτησε τὸν κόσμον. Καίτοι ἐπὶ Κωνσταντινίου
ἤδη ὁ χριστιανισμὸς ἀνεκηρύχθη ὡς δόγμα τῆς
πολιτείας ἐπίσημον, τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων
τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, κρῦφα ἢ φανερά,
ἐνέμενον εἰς τὴν παλκιᾶν αὐτῶν πίσιν. Ἐπὶ Ἰου-
λιανοῦ μάλιστα πλήρες, καὶ τοὶ βραχὺ, ἀνέκτη-
σαν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ κράτος· οἱ
δὲ διάδοχοι τούτου Ἰσοβιανὸς, Οὐάλενς καὶ Γρα-
τιανὸς δὲν παρεβίασαν τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν
αὐτῶν, εἰ καὶ ὁ πρῶτος τούτων ἐν ἐπιγραφῇ
σωζομένη ἐν Κερκύρᾳ καυχᾶται, ὅτι κατέστρεψε
τοὺς ναοὺς τῶν Ἑθνικῶν.

Ἄλλως προσηνέχθη τοῦ Γρατιανοῦ ὁ διάδο-
χος. Θεοδοσίος ὁ Α' ἤρξατο τῆς πρώτης τῶν Ἑ-
θνικῶν καταδιώξεως μετὰ ζήλου νεοφωτίστου
καὶ μετὰ τῆς ζωηρότητος τοῦ βέοντος εἰς τὰς
φλέβας αὐτοῦ Ἰσπανικοῦ αἵματος. Οἱ νόμοι, οὓς
ὁ φανατικὸς οὗτος, ὄργανον γενόμενος τῆς Ὀρ-
θοδοξίας, ἐξέδωκε κατὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀρ-
χαίας πίστεως, διατηρηθέντες ἐν τῷ Θεοδοσια-
κῷ κώδικι, ἀποτελοῦσι μνημεῖον τῶν τεχνασμά-
των, τῶν τεθέντων εἰς ἐνέργειαν, ὅπως προση-
λυτίσωσι τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ τοῦ δόγματος
τῆς ἀγάπης. Ἀφηρέθησαν ἀπὸ τῶν ἱερῶν τὰ
προνόμια, ἀπὸ τῶν ναῶν τὰ εἰσοδήματα, ἀπὸ
τῶν ὁπαδῶν τοῦ ἀρχαίου δόγματος τ' ἀξιώματα
καὶ αἱ θέσεις· ἀπηγορεύθη ἡ ἀρχαία λατρεία
ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Καὶ ὅμως οἱ ὁπαδοὶ ταύτης
ἀντέστησαν· τόσον ἀποθαίνει τῷ ἀνθρώπῳ δυ-
σχερὲς καὶ ἀκατάληπτον τὸ θεωρῆσαι αἴφνης
ἀσεβεῖς καὶ ἀνίερων ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ἐπίστευσεν
ὡς ἱερὸν καὶ θεῖον.

Τὰ ὀνόματα τῶν χριστιανῶν τῶν πεσόντων
ὡς θύματα τῆς πίστεως αὐτῶν ἐκκληροδοτήθησαν
εἰς τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας, τὰ ὀνόματα
ὅμως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπὶ Θεοδο-
σίου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁμοίως χάριν τῆς ἐαυ-
τῶν πίστεως καὶ καθ' ὁμάδας πολλάκις ὑπέστη-
σαν τὸν θάνατον, ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν
ἀνατραπέντων αὐτῶν ναῶν.

Ἐπὶ Θεοδοσίου κατέπεσε καὶ τὸ ἔσχατον ἄ-
συλον τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων Ἑθνικοῦ βίου,
ἡ πανήγυρις τῶν Ὀλυμπίων. Ἐν ἔτει 393 μ. Χ.
ἐτελέσθη αὕτη διὰ τελευταίαν φοράν. Ἦδη εἰ-
χον πρὸ χρόνων καταπέσει οἱ φραγμοὶ, οἱ ἀπα-
γορεύοντες παντὶ μὴ Ἕλληνας τὴν εἰς τοὺς ἀ-
γῶνας εἴσοδον. Ἀρμενίον τινα Ἀρδάβαζδον εὐ-
ρίσκομεν ὡς πρωτεύοντα τῶν ἀγώνων ἀθλητῆν.
Εἶτα ἐπῆλθεν ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ Αὐτοκράτο-
ρος, καὶ σὺν αὐτῇ ἐν ἔτει 393 ἢ 394 ἢ εἰς Κων-
σταντινούπολιν μετακόμισις τοῦ περιωνύμου ἐκ
χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀγάλματος, τοῦ θύμα-
τος ἐκείνου τῆς πλαστικῆς, ὅπερ ὁ Θεμιστίων

1. Ἐκ τοῦ Ἐξέτου κατὰ τὴν μετ. τῆς Ν. Ἠμέρας.